

Moyno O. S. Formuvanya professional competence of future teachers of informatics as a problem of modern higher education.

The article reviews and analyzes the structure of the professional competence of teachers of Informatics and revealed the content of its individual components.

Keywords: *professional competence, science teacher, educational process.*

УДК 373.5.16:53

Науменко У. В.
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРОЦЕСІВ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ

У статті розглядаються окремі аспекти інтеграційних європейських процесів у галузі освіти в Україні. Зазначені цілі та завдання Сорбонської Декларації. Розкрито питання Європейської інтеграції. Характеризуються елементи вищої освіти у міжнародних тенденціях.

Ключові слова: *освітні реформи, інтеграційні процеси, галузь освіти.*

Процес загальноєвропейських освітніх реформ виявився реакцією на виклик ХХІ століття, що створив нову ситуацію у сфері вищої освіти. Вона характеризується наявністю таких елементів у міжнародних тенденціях розвитку освіти:

1. Інтернаціоналізація освіти (збільшення потоку студентів, що навчаються в закордонних ВНЗ, обмін студентами і професорсько-викладацьким складом, використання закордонних програм, технологій та інформації);

2. Зростання конкуренції на світовому ринку освітніх послуг (збільшення кількості приватних ВНЗ, поява і розвиток дистанційного навчання);

3. Схильність до нових економічних імперативів, створюваних глобалізацією (створення міжнародної системи ліцензування, сертифікації, акредитації);

4. Зміна функцій держави в галузі освіти (багато держав проводять політику розрегулювання, деєтатизації освіти, передаючи навчальним закладам більше прав і повноважень);

5. Швидке зростання чисельності студентів при зміні (розширенні) вікової структури.

У концепції освіти спостерігається помітне розширення поняття освіти за трьома основними напрямками:

1. Збільшення тривалості навчання – починається з народження і продовжується все життя – це підкріплюється розвитком системи дошкільної освіти й освіти дорослих.

2. Розширюється мережа навчальних закладів; школа як суспільний інститут не є єдиним джерелом знань і вмінь.

3. Збільшення сфери впливу освіти – це не тільки інтелектуальне зростання, але й формування всіх аспектів особистості: інтелектуального, емоційного, фізичного, соціального.

Таким чином, з огляду на те, що концепція безперервної освіти одержала всіляку підтримку більшості європейських країн, а неминучі процеси глобалізації стосуються всіх сфер людського життя, можна зробити такий висновок. Процес глобалізації стимулює об'єднання освітніх систем у єдиний освітній простір, а науково-технічний прогрес, розвиток нових технологій і інформатизація суспільства формують новий образ освітнього простору (глобальне суспільство повинно бути й глобально інформаційним, і в

цьому аспекті провідна роль надається освіті).

18 вересня 1988 року з нагоди 900-річчя Болонського університету відбувся з'їзд ректорів вищих навчальних закладів Європи, де була прийнята Magna Charta Universitatum (Велика Хартія Університетів). У документі підкреслювалося, що в сучасному світі університети мають відігравати роль центрів культури, знань, досліджень, а також визначались основні загальноєвропейські принципи розвитку університетів та механізми їх реалізації. Проголошені в Хартії основні цілі й принципи отримали визнання в усьому світі, а пізніше були розвинуті та поглиблені в інших колективно вироблених документах [8, с. 23].

Сорбонсько-Болонський процес виходить за межі Європи та стає частиною процесу глобалізації вищої освіти. Сорбонська Декларація передбачає створення відкритого простору європейської освіти з повагою до національних різноманіть сторін, які брали участь у створенні та підписанні Декларації. Цей процес вимагає тривалих зусиль, спрямованих на подолання бар'єрів з метою розвитку такої системи викладання та навчання, що значно поліпшує мобільність та ще тіснішу співпрацю науковців та освітян в Європі. У Декларації зазначається про обов'язкове визнання двох етапів навчання: додипломного та післядипломного; пропонується використання уніфікованої системи кредитів з метою отримання громадянами ЄС вищої освіти в будь-який час протягом усього життя в різних університетах Європи. В Декларації підкреслюється необхідність досконалого володіння іноземними мовами випускниками вищих навчальних закладів, використання нових інформаційних технологій під час навчання в країнах Європи.

Стверджується, що під час післядипломного навчання пріоритет повинен надаватись здійсненню наукових досліджень та самостійної роботи. Для функціонування європейського простору вищої освіти необхідно, щоб студенти навчались не менше одного семестру в іншому університеті Європи, та були створені умови для мобільності викладачів та дослідників в межах Європи. Сторони Сорбонської Декларації визнають, що потрібно надати поштовх поступовій гармонізації системи ступенів та етапів навчання через посилення існуючого досвіду країн Європи, впровадження спільних дипломів, здійснення пілотних ініціатив та підтримання постійного діалогу із зацікавленими в цьому процесі [6].

Цілі та завдання Сорбонської Декларації отримали логічне продовження та підтримку в Болонській Декларації від 19 червня 1999 р., що підписана 29 міністрами освіти європейських країн. У Болонській Декларації проголошується важливість координації політик щодо вищої освіти країн європейського континенту (зокрема спільна розробка навчальних курсів, академічне партнерство, запровадження програм обміну студентів тощо). Цей процес спрямовано на реформування системи вищої освіти з метою всеохоплюючої гармонізації вищої освіти на європейському рівні на добровільних засадах та з повагою національних різноманіть Сторін. Було проголошено, що терміном створення Європейського простору вищої освіти є 2010 рік.

До особливих цілей Декларації можна віднести:

- 1) прийняття спільної системи порівняння та визнання освітніх кваліфікацій та наукових ступенів, впровадження уніфікованого Додатка до диплому про вищу освіту;
- 2) введення двох етапів навчання додипломного (не менше 3 років), післядипломного (1-2 роки магістерської програми та 3 роки докторантури);
- 3) впровадження розробленої інститутами ЄС системи трансферних кредитів European Credit Transfer System (ECTS);
- 4) прийняття європейського стандарту оцінки знань та якості навчання (запровадження уніфікованих критеріїв, методів оцінки);
- 5) подолання перешкод, що заважають вільному руху студентів, стажерів, вчителів, дослідників, викладачів, менеджерів у галузі освіти [6].

Окрім зазначеного вище, у низку цих договорів увійшли й інші питання.

Усвідомлюючи, який внесок авторитетні ВНЗ можуть зробити в економічний та соціальний розвиток, країни-учасниці дійшли згоди, що університети повинні бути уповноважені приймати рішення щодо своєї внутрішньої організації та управління. Вони закликають ці навчальні заклади і в подальшому впроваджувати реформи в усі сфери свого життя.

Країни-учасниці відзначають конструктивну участь студентських спілок у інтеграційному процесі та підкреслюють необхідність залучення студентства до подальших дій. Студентство є повноправним партнером в управлінні вищою освітою. Країни-учасниці закликають університети та студентство до більш активної участі в управлінні вищою освітою [4]

Розвиток глобальних процесів на європейському та євразійському просторах робить українське питання ключовим. Але слід зауважити, що входження України в європейський простір відбувається суперечливо: суттєві зрушення в одних напрямках чергуються з прикрими похибками в інших. Формування та реалізація зовнішньополітичної доктрини України потребують виважених, системних політологічних, історичних і геополітичних досліджень.

Європейська інтеграція для України – це не лише мета, а й довгостроковий процес, що логічно відповідає тим внутрішнім перетворенням, які здійснюються у державі. Важливу роль у цьому процесі відіграють двосторонні зв'язки з прикордонними країнами Центрально-Східної Європи – Польщею, Угорщиною, Словаччиною, Румунією. Прикордонні держави формують найближче спільне економічне, політичне, соціокультурне середовище. Відповідно, від ефективності взаємодії з цими країнами безпосередньо залежать мир і стабільність по периметру кордонів України, її прогресивний внутрішній розвиток, безперешкодне й різнопланове спілкування із зовнішнім світом [2, с. 3].

Європейська інтеграція – як вибір нашої країни – був задекларований на державному рівні. Цей курс схвалила Верховна Рада, підтримує переважна більшість суспільства. За даними переважної більшості соціологічних досліджень, у тому числі таких авторитетних організацій як Український Центр Економічних і Політичних Досліджень імені Олександра Разумкова, кількість прихильників європейської інтеграції України кілька останніх років поспіль не спадає нижче 55%. Європейський вибір нашої держави зумовлений її історичним поступом, політичними та економічними інтересами і соціальними чинниками [5, с. 25].

Таким чином, для реалізації концептуальних засад євроінтеграційного процесу в галузі науки та освіти в Україні необхідно:

- удосконалити двоступеневу структуру вищої освіти;
- прийняти прозорі та зрозумілі градації дипломів, ступенів та кваліфікацій;
- використати єдину систему кредитних одиниць і додатка до диплома;
- врахувати європейську практику організації акредитації та контролю якості освіти;
- підтримувати і розвивати європейські стандарти якості;
- ліквідувати перепони для розширення мобільності студентів, викладачів і дослідників;
- запровадити сучасні підходи інтеграції вищої освіти і науки у справі підготовки магістрів та аспірантів;
- забезпечити подальший розвиток автономності та самоврядування у системі вищої освіти та науки [7].

“Європа освіти” – це шлях до побудови єдиного європейського простору, в якому, попри відмінності в національних освітніх системах, присутнє прагнення узгодити їхні ключові елементи. Завдяки досягненням останніх декількох років освітні процеси, що відбуваються в Європі, набули більш конкретного характеру, що відповідає сучасним реаліям розвитку країн Європейської спілки та її громадян. Отже, зростає розуміння все

більшої частини політичного й академічного світу в потребі встановлення якісно тісних зв'язків у цілій Європі, яка розвивається, у формуванні й зміцненні її інтелектуального, культурного, соціального й науково-технологічного потенціалу. “Європа знань” тепер уже широко визнана як незамінний чинник соціального й гуманітарного розвитку, а також як необхідний компонент об'єднання та збагачення європейської людності [3, с. 16].

Найважливішою складовою загальноєвропейської системи освіти є кредити. Для кожної навчальної дисципліни залежно від обсягу роботи, її значимість із погляду освоєння майбутньої професії експерти визначають кредитний “бал”, оцінку. У випадку успішного освоєння кожної дисципліни студент “набирає” у свою скарбничку знань заздалегідь установлене число кредитів, загальна сума яких дозволяє йому одержати відповідний ступінь бакалавра або магістра. Система залікових одиниць (або кредитна система) виміру й зіставлення освітніх програм давно застосовується в західно-європейських і американських університетах. Кредитна система робить прозорими, а головне порівнянними навчальні програми, що дозволяє студентам “підвищувати академічну мобільність”, міняти університети й країни хоч кожний семестр.

У той же час розбудова єдиного європейського освітнього простору потребує значною мірою науково-аналітичного осмислення та концептуального обґрунтування цього процесу передусім фахівцями-педагогами, а не лише політиками, фінансистами, менеджерами.

Головні тенденції розвитку світової освітньої системи спрямовують її більш глибокий, фундаментальний характер, орієнтуються на гуманістичні цінності, виводять на перший план духовну та загальнокультурну складову освіти. Все це потребує формування у студентів системного мислення, стратегічного мислення виховання соціальної та професійної мобільності. Високий рівень конкурентоспроможності за умов євроінтеграції та глобалізації освітніх і економічних систем вимагає створення й мотивації навичок до самонавчання, самовиховання і самовдосконалення. В Україні ці тенденції і особливості розвитку істотно ускладнюються ще й тим, що вони відбуваються на тлі процесів глибокої трансформації не тільки суспільно-політичного устрою та соціально-економічного укладу, а й суспільної психології, системи життєвих цінностей і орієнтирів, морально-етичної парадигми [4].

Цей процес – добровільний, полісуб'єктний, багатоваріантний, гнучкий, відкритий, поступовий. Він ґрунтується на цінностях європейської освіти і культури, й не має на меті руйнації національних особливостей освітніх систем різних країн Європи. Отже, від того, з якими внутрішніми перетвореннями ми “ввійдемо” в Болонський процес, від чого відмовимося й що приймемо в національну систему освіти від європейських стандартів, багато в чому буде залежати рівень нашої науки і освіти й ставлення до нас з боку європейської спільноти [1, с. 543]. Чого ж слід очікувати від реформ, пов'язаних з євроінтеграційними процесами в галузі науки і освіти? По-перше, слід очікувати **проведення серії національних реформ**, що, можливо, черпатимуть натхнення в тих державах, що вже реформували свої освітні системи згідно з положеннями конференцій у Сорбоні та Болоньї. Проведення національних реформ можливе завдяки сприянню законодавчих і урядових органів влади чи міжвідомчими угодами на національному рівні. Можливий напрям – створення двоступеневої структури “бакалавр/магістр” шляхом упровадження коротших термінів навчання в поєднанні з незалежною акредитацією. Також можливе зближення університетів і неуніверситетських підсистем і скасування чи, у крайньому разі, зменшення обмежень, запроваджених національним законодавством на університетському рівні та в неуніверситетському секторі.

Слід розробити уніфіковані критерії присвоєння освітніх кваліфікацій, не створення нової категорії “європейських” критеріїв/кваліфікацій, а зведення існуючих критеріїв присвоєння ступенів/кваліфікацій до спільного знаменника. Також очікується зрушення в системі заліків і стандартів якості навчання, що належну увагу треба приділити

міжнародним аспектам, зокрема питанням, пов'язаним із транснаціональною освітою.

Але існують і ризики подальшого впровадження євроінтеграційних реформ. По-перше, існує ризик неузгодженості дій під час проведення реформ. Це може статися, якщо деякі країни зверхньо підійдуть до проведення реформ, тобто візьмуть довготривалу навчальну програму і поділять її на частини, змінюючи назви “заліків” і присуджуючи ступінь бакалавра після, приміром, 7 семестру традиційного 56 річного циклу. Це, звичайно, не відповідає вимогам до повноцінних ступенів. Є також можливість здійснення суперечливих заходів, зокрема, у тих країнах, де визначення початкових чи магістерських ступенів може створити новий тип ускладнень для вищої освіти в країні.

По-друге, ризиком, і дуже серйозним, може стати надання окремим країнам переваги щодо стирання незначних відмінностей під час проведення реформ (наприклад, орієнтація на подолання незначних відмінностей у змісті та організації циклу між німецьким та іспанським ступенем з хімії) перед більш загальними проблемами. Боротьба з непринциповими деталями може відвернути увагу від реальної загрози, що насувається ззовні.

По-третє, ризик у недооціненні саме зовнішнього виклику (транснаціональна освіта, заочне навчання, студмістечка за кордоном під контролем іншого європейського університету чи заокеанського навчального закладу). Поки що ні уряди, ні вищі навчальні заклади не готові сприймати це як спільну проблему.

По-четверте, ще не всі країни Європи залучено до процесу створення Європейського простору вищої освіти.

Використана література:

1. Андрущенко В. П. Організоване суспільство / В. П. Андрущенко / Ін вищ. освіти АПН Укр. – К., 2006. – 583 с.
2. Андрущенко Т. В. Європейська політика України: проблеми формування та реалізації (політологічний аналіз): автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Т. В. Андрущенко; Харк. нац. унт ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2003. – С. 3.
3. Болонський процес у фактах і документах (Сорбона – Болонья – Сала манка – Прага – Берлін) / упорядн.: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабін. – Київ – Тернопіль, 2003. – С. 16.
4. Інформація до першої лекції 2004-2005 навчального року / Лист № 1/9402 від 28.07.2004 // Вища освіта України і Болонський процес: навчальна програма. – К.: МОН, 2004. – 18 с.
5. Неприцький О. А. Приєднання України до Болонського процесу і післядипломна педагогічна освіта / О. А. Неприцький // Відродження. Науково-методичний вісник. – Вінниця, 2005. – С. 23-26.
6. Петров Р. А. Сучасні інтеграційні європейські процеси в галузі освіти: “Сорбонсько-Болонський процес” / Р. А. Петров // LawSchool.lviv.ua – 2004.
7. Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004-2005 роки. Наказ Мін. освіти і науки Укр. № 49 від 23.01.2004 р. – К., 2004.
8. Тимошенко З. Болонський процес: сутність, витоки та етапи розвитку / З. Тимошенко // Економічний Часопис ХХІ. – 2004. – № 78. – С. 23.

Науменко У. В. Некоторые аспекты интеграционных европейских процессов в сфере образования.

В статье рассматриваются отдельные аспекты интеграционных европейских процессов в сфере образования в Украине. Указаны цели и задачи Сорбонской Декларации. Раскрыты вопросы европейской интеграции. Характеризуются элементы высшего образования в международных тенденциях.

Ключевые слова: образовательные реформы, интеграционные процессы, сфера образования.

Naumenko U. V. Some aspects of the integration European processes in industry of education.

The article deals with some aspects of the European integration process in the education sector in Ukraine. Specified goals and objectives of the Sorbonne Declaration. Revealed issues of European integration. Characterized by elements of higher education in international trends.

Keywords: *educational reforms, integration processes, industry of education.*

УДК 372.8

Павленко А. І.
Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

ЗАДАЧНИЙ І КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХОДИ У НАВЧАННІ: ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті розглянута генеза розвитку задачного підходу у навчанні. Обґрунтовано можливості задачного підходу у реалізації цілісного дидактичного процесу. Визначені перспективи інтеграції задачного і компетентнісного підходів в освіті.

Ключові слова: *задачний підхід, задача, компетенція, інтеграція.*

Значний науковий і практичний інтерес, розвиток психолого-педагогічних і дидактичних засад задачного підходу та широка практика використання навчальних задач, привели до виникнення окремих галузей науки про навчальні задачі і задачі в цілому – раціології, проблемології та методики складання і розв’язування задач (В. Власов, С. Гончаренко, Г. Балл, А. Есаулов, І. Лернер, Ю. Машбиць, А. Павленко, В. Староста, Л. Фрідман та ін.).

Задачний підхід є нині дуже важливим у змістовному і процесуальному вивченні математики, фізики, дисциплін природничо-наукового циклу, та провідним у відповідному змісті зовнішнього незалежного оцінювання. Задачний підхід сьогодні активно використовується і при вивченні мов, текстів, історії, педагогіки, інформатики та інших як загальних, так і спеціальних дисциплін [3; 8; 16-17]. Зокрема, наприклад, на практиці залишається в силі основне традиційне положення освітніх навчальних програм з фізики – “...без розв’язування задач шкільний курс фізики не може бути засвоєний”. Тільки осмислення змістового наповнення задачного підходу і відповідної технології його реалізації на сьогодні зазнає суттєвих змін.

Провідним посиланням задачного підходу у навчанні є твердження, що вся, або в основному, навчальна діяльність може бути представлена як певна система навчальних, навчально-пізнавальних задач (Г. Балл, В. Давидов, Є. Машбиць, Л. Фрідман та ін.).

При цьому ми виходимо з того, що навчально-пізнавальна задача може бути як “клітиною”, основною одиницею навчальної діяльності з розв’язування задач (де задачі поставлені вчителем), так і діяльності учіння (задачі ставить, складає і розв’язує учень).

Задачний підхід (і відповідна освітня технологія – А. П.) на сучасному етапі розглядається інноваційним у реформуванні освіти, що може в умовах переходу до особистісно-орієнтованого навчання складати основу реалізації пошуково-креативних технологічних схем [1, с. 12].

Така реалізація задачного підходу є характерною і визнаною для цілісного педагогічного процесу. Розглядаючи процедуру розв’язку педагогічної задачі, В. Сластьонін виходить з того, що її мета досягається в результаті розв’язування окремих пізнавальних і практичних задач. Ці окремі задачі є етапами розв’язування педагогічної задачі в цілому [8]: постановка педагогічної задачі на основі аналізу ситуації і конкретних умов; конструювання способу педагогічної взаємодії (впливу); процес розв’язку педагогічної задачі; аналіз результатів розв’язку педагогічної задачі.

У цілісному дидактичному процесі, на нашу думку, таку ж саму роль повинні відігравати навчально-пізнавальні задачі (в навчанні вчителем і учінні учня).